

12^η συνάντηση: Θα γίνεις θεός...

Παρασκευή 26/3/2010, 11 π. μ., serenity house.

Ηλικίες 12 και 4 χρονών.

Λέξεις: offering, remains, demi-god.

Έχει δίκιο ο Φρόνιτ που συσχετίζει την Αρχαιολογία με την Ψυχανάλυση, καθώς και με τη μυθολογία. Τώρα το καταλαβαίνω χειροπιαστά. «Σκάβω» και «βγάζω το χώμα» που σκεπάζει το γεγονός και κατ' επέκταση το "dragon" μου. Γι' αυτό μου είναι σημαντικές οι λεπτομέρειες και δε σταματώ, ώσπου να αποκαλύψω το «εύρημα», που είναι καλυμμένο, θαμμένο στο «χώμα». Ξεφεύγω και «περιπλανιέμαι», φαινομενικά απομακρύνομαι, αλλά ξαναγυρίζω και ανασυνθέτω έτσι, ώστε να φανεί καθαρά η όλη λειτουργία του «πράγματος».

Αναλύοντας και ανασυνθέτοντας, κατασκευάζω τη δομή. Σ' αυτό ήμουν πολύ καλή. Μας το είχε διδάξει ο καθηγητής μας της Συστηματικής Φιλοσοφίας και μας είχε πει ότι θα λάβαινε πολύ υπόψη του τη δομή του δοκιμίου μας στις γραπτές εξετάσεις.

Η Μαρία Βαρελτζάκη ήταν η φίλη μου εκείνο τον καιρό, που διαβάσαμε μαζί για το πτυχίο. Ενδιαφερόταν να σπουδάσει Ψυχανάλυση στη Γερμανία και έκαμνε, εκτός από μαθήματα Γερμανικών και Ψυχανάλυση, για να γνωρίσει το αντικείμενό της και να προχωρήσει ανάλογα.

Καθώς όμως ήταν πολύ δύσκολο να γίνει κανείς δεκτός σε ένα τέτοιο κλάδο, αλλά και γενικότερα στα γερμανικά Πανεπιστήμια, ιδίως στο συγκεκριμένο που είχε διαλέξει η Μαρία, έπρεπε να εξασφαλίσει πολύ καλή βαθμολογία, ακόμα και άριστα, γιατί είχε να ανταγωνιστεί και άλλους πολύ καλούς φοιτητές, κυρίως της Ιατρικής.

Πήγε λοιπόν και είδε τον καθηγητή μας, τον αείμνηστο Γεώργιο Μουρέλο¹, και του είπε τις φιλοδοξίες, αλλά και τις ανησυχίες της. Ο Μουρέλος, άνθρωπος καθώς ήταν κατ' εξοχήν, την καθησύχασε, γιατί ήξερε πόσο καλή φοιτήτρια ήταν, και της υποσχέθηκε ότι, αν το γραπτό της άξιζε, θα της έβαζε το δέκα. Αυτό γιατί υπήρχαν καθηγητές, που ή δεν έβαζαν δέκα ή το έδιναν πάρα πολύ δύσκολα.

Η Μαρία, όλο χαρά και προσδοκία, περίμενε τα αποτελέσματα. Αλλά, όταν βγήκαν, ήταν πολύ απογοητευτικά για κείνην. Είχε πάρει εννιά και εγώ δέκα! Παραξενεμένη και αιφνιδιασμένη, πήγε να τον δει, να μάθει γιατί, παρόλο που εκείνη την ώρα είχαμε κάποιο άλλο μάθημα.

Ο καθηγητής της είπε ότι τα γραπτά μας ήταν ισοδύναμα, αλλά το δικό μου είχε καλύτερη δομή. Ήρθε μέσα στο μάθημα και, μη μπορώντας να

¹ Ήταν ο ίδιος καθηγητής που είδα κι εγώ, όταν έχασα την υποτροφία, λόγω του ότι ήμουν γυναίκα.

μιλήσει, για να μην ενοχλήσει, μου το έγραψε σ' ένα απόκομμα από ένα μπλοκάκι και το σημείωμα το κρατώ ακόμα.

Αργότερα, όταν το μάθημα τέλειωσε και πήγαμε στο κυλικείο, μου είπε πως, ενώ είχε πάει για να ακούσει για το δικό της γραπτό, ο καθηγητής άρχισε να εκθειάζει το δικό μου. Ακόμα και τώρα νιώθω την ικανοποίηση που ένιωσα τότε για μένα, αλλά και τη λύπη μου για την απογοήτευση της φίλης μου.

Όπως πάντα, ξεκίνησα από κάπου και βρέθηκα εδώ, χωρίς να ξέρω πώς, ενώ αυτά τα είχα πει στη Βερόνικα σε κάποια συνεδρία, που όμως δε θυμάμαι ποιαν και με ποια αφορμή.

Η δωδέκατη συνεδρία με δυσκολεύει.

Χτες σηκώθηκα νωρίς το πρωί, «έτοιμη» να ξεκινήσω το γράψιμο της δωδέκατης συνεδρίας. Διάφορα μικροεμπόδια με καθυστέρησαν, ενώ ένας ελαφρύς πονοκέφαλος και μια κομάρια μεγάλη με οδήγησαν στο κρεβάτι, όπου, αφού διάβασα λίγο από ένα μυθιστόρημα που αναφερόταν στο Λίβανο της τελευταίας δεκαετίας, με πήρε ο ύπνος στις δέκα. Στις έντεκα με ξύπνησε το τηλέφωνο. Μια φίλη που ήθελε να πάμε έξω για φαγητό, πήγαμε γύρω στη μία, μετά ήρθαμε στο σπίτι μου για καφέ.

Στο μεταξύ ήρθε η κόρη μου με τον εγγονό μου, όταν έφυγαν μεταφύτρεψα κάποιες γλάστρες, καθάρισα, έκανα κάποιες δουλειές, διάβασα το υπόλοιπο του μυθιστορήματος και στις εννέα το βράδυ κάθισα να φάω, όταν με κάλεσε η Βερόνικα στο σπίτι της. Επέστρεψα στη μία μετά τα μεσάνυχτα, έχοντας πάντα στο νου μου ότι έπρεπε να γράψω, αλλά μην έχοντας καν ανοίξει τον υπολογιστή μου.

Και τώρα... κάνω το ίδιο ακριβώς. Καθυστερώ, χρονοτριβώ, ξεφεύγω... από τι άραγε; Τι είναι τόσο δύσκολο να αντιμετωπίσω ή να ξαναζήσω σ' αυτή τη συνεδρία;

Η Βερόνικα μού είπε ότι είχα πολλές, επανωτές συστροφές. «Συνήθως, μου είπε, έχει κανείς να αντιμετωπίσει μια «συστροφή» και πάλι είναι δύσκολο να τη δει και να την ξεδιαλύνει, γιατί έχει μάθει να ζει μ' αυτήν. Πόσο μάλλον να έχει δυο και τρεις. Εσύ είχες τρεις, που μπλέκονταν η μια στην άλλη. Πρώτη φορά μού συνέβηκε να το δω αυτό». Τα μάτια της είχαν διασταλεί και οι κινήσεις της επιζητούσαν τη δική μου αναγνώριση της δυσκολίας.

Εκείνη την ώρα δεν το καταλάβαινα. Ούτε και τώρα ξέρω τι ακριβώς εννοούσε, παρόλο που προσπαθούσε να το κάνει παραστατικό, μπλέκοντας τα χέρια σαν να σχημάτιζε το οχταράκι του απείρου, που επαναλαμβανόταν και συστρεφόταν και πισωγύριζε μπλεκόμενο μέσα στα άλλα.

Γι' αυτό ζητώ την κατανόηση του αναγνώστη, που κωλυσιεργώ και δε φτάνω στο θέμα. (Στο «ποθούμενο» ήθελα να γράψω, αλλά αυτολογοκρίθηκα ακόμα μια φορά.)

Ωστόσο, όσο κι αν αναβάλλω, θα προχωρήσω, έστω κι αν έχω την αίσθηση ότι προχωρώ όντας μπηγμένη ως τη μέση στη λάσπη. Ανέλαβα τη δέσμευση ότι «δε θα εγκαταλείψω αυτό το παιδί».

Αρχίζουμε λοιπόν!

- Ποιες είναι οι λέξεις σου;
  - Offering, remains, demi-god.
  - Τι σημαίνει για σένα offering;
  - Η λέξη μού έρχεται στον πληθυντικό. Offerings. Είναι οι προσφορές, οι θυσίες που κάμνουμε στους θεούς. Ξέρεις, παλιά οι άνθρωποι έκριναν καθήκον τους να προσφέρουν στους θεούς καρπούς από την πρώτη σοδειά και μάλιστα τους καλύτερους. Επέλεγαν τους εκλεκτότερους και τους πρόσφεραν θυσία τους θεούς.
  - Άρα, για σένα το offering είναι θυσία.
  - Ναι, η θυσία όπως σου την έχω πει. Όχι σφαγή ζώων και αίματα, γιατί, ξέρεις, υπήρχαν και οι θυσίες ζώων και μάλιστα και εκατό ζώων!..
  - Πώς η έννοια αυτή χρησιμοποιείται εις βάρος σου, για να δημιουργήσει άγχος στη ζωή σου;
  - Κοίτα... τα έχουμε πει... (νιώθω κάποια δυσφορία) και νιώθω άσχημα να επαναλαμβάνομαι, αλλά... αφού αυτό συμβαίνει... (με κάποια ενόχληση) αυτό κάνω. Αφήνω τα δικά μου, για να εξυπηρετήσω τους άλλους. Θυσιάζω τα δικά μου, για να κάνω τα των άλλων. Έτσι παραμερίζω τα δικά μου, με αποτέλεσμα στο τέλος να ξεχνώ τι θέλω. (Παύση... σκέψη...χαμήλωμα της φωνής...) Τελικά όμως... εκείνο που πραγματικά θέλω... είναι αγάπη. Θέλω να μ' αγαπούν, γι' αυτό τρέχω να τους προλάβω όλους, να τους ικανοποιήσω, να τους έχω καλά...
  - Τι μηνύματα σου δίνει σε σχέση με το τι πραγματικά θέλεις;
  - Το είπα ήδη. Θέλω αγάπη. Θέλω να μ' αγαπούν. Και νομίζω ότι, αν δώσω, θα πάρω...
  - Πώς το offering σχετίζεται με σένα, όταν ήσουν δώδεκα χρονών;
  - Στα δώδεκά μου αποφασιζόταν το μέλλον μου. Οι γονείς μου μού το είχαν προδιαγράψει προορίζοντάς με για κομμώτρια. Με έστειλαν μάλιστα Χριστούγεννα, που οι κομμώτριες είχαν πολλές δουλειές, Πάσχα και καλοκαίρια να βοηθώ, για να μαθαίνω «την τέχνη» και να κερδίζω χρόνο για την... αποφοίτησή μου. Φυσικά και το χαρτζιλίκι από τα μπουρμπούαρ ήταν ένας λόγος. Εγώ όμως είχα άλλες βλέψεις για τον εαυτό μου και είχα στρώσει ήδη το δρόμο μου. Θα σπούδαζα!
- Τι γίνεται όμως; Από τη στιγμή που υποχώρησαν και δέχτηκαν να πάω στο Γυμνάσιο, αυτό δημιουργούσε μια αδικία ή έστω

ανισότητα με τα αδέρφια μου, που είχαν μείνει ως το δημοτικό. Και άντε καλά, ο αδελφός μου... με χίλια ζόρια το τέλειωσε στα δεκαπέντε του.

Σου είπα την ιστορία; Είχε μείνει δυο φορές στη έκτη τάξη, ήταν πλέον ένα γεροδεμένο παλικάρι, πολύ όμορφος, με βαθιά μαύρα μάτια, μεγάλες γυριστές βλεφαρίδες, ένα βλέμμα όλο φωτιά και ένα ταμπεραμέντο όλο φλόγα. Το 'σκαγε από το σχολείο και πηδούσε από το παράθυρο στο δωμάτιο μιας κοπελίτσας που είχε ερωτευτεί εκεί κοντά.

Οι δάσκαλοι παραπονιόντουσαν συνέχεια στον πατέρα μου και αυτός στενοχωριόταν πάρα πολύ, αλλά πια δεν μπορούσε να κάνει τίποτα. Ήταν εκτός ελέγχου. Ωσπου μια μέρα τους έπιασε ο πατέρας της κοπέλας σε περίπτωση επικίνδυνη μέχρι εγκυμοσύνης. Οι δάσκαλοι, για να μην τον αποβάλουν δια παντός και χάσει το απολυτήριό του, του έθεσαν έναν όρο. Θα έπαιζε στην τελική γιορτή του σχολείου το ρόλο του πρωταγωνιστή. Φλογερός καθώς ήταν, όμορφος και σωματώδης ήταν ό,τι έπρεπε για το ρόλο του στρατιώτη που ξεψυχά στη μάχη βάζοντας ένα σβόλο χόμα από την πατρίδα στον κόρφο του. Έτσι το θυμάμαι εγώ, αλλά δεν πρέπει να ήταν έτσι, γιατί τα λόγια του έλεγαν (όσο τα θυμάμαι)

Τώρα που θα φύγω και θα πάω στα ξένα
και θα ζούμε μήνες χρόνους χωρισμένοι,
άφησε να πάρω κάτι κι από σένα,
γαλανή πατρίς μου πολυαγαπημένη.

Και τι είναι αυτό που παίρνει; Μια φούχτα χόμα στον κόρφο του. Δε θυμάμαι την υπόθεση, γιατί εγώ δεν το είχα δει. Ήμουν οχτώ χρόνια μικρότερη και με άφησαν στο σπίτι. Όταν όμως γύρισαν, η γιαγιά μου διηγιόταν τις διάφορες σκηνές και έκλαιγε ακόμα. Όλος ο κόσμος είχε νιώσει ρίγη συγκινήσεως και πολλοί είχαν κλάψει.

Η γιορτή σημείωσε πρωτοφανή επιτυχία και συζητήθηκε σε σπίτια και γειτονιές. Άφησε εποχή, όπως θα άφηνε ένας επαγγελματικός θίασος. Ο αδελφός μου ήταν πολύ πειστικός, όταν υποδυόταν διάφορους ρόλους ή όταν διηγιόταν φανταστικές ιστορίες. Τις πίστευε ολόψυχα και σου μετέδιδε τη θέρμη του.

Έτσι κέρδισε το απολυτήριο του δημοτικού και οι δάσκαλοι την απελευθέρωσή τους από την ευθύνη.

Η αδελφή μου όμως ήταν πολύ καλή μαθήτρια. Σε κείνην πήγαιναν και με κατάγγελναν τα παιδιά όταν δεν ήξερα μάθημα κι εκείνη με έμαθε να διαβάζω βιβλία. Είχε ένα τετράδιο και αντέγραφε μέσα μεγάλα τμήματα του βιβλίου που είχε ξεχωρίσει. Από κει ξεκίνησα και μάλιστα το πρώτο βιβλίο που διάβασα ήταν το «Ένα δέντρο

μεγαλώνει στο Μπρούκλιν». Επομένως, θα ήταν αδικία ως προς την αδελφή μου το ότι εγώ θα πήγαινα στο γυμνάσιο, τη στιγμή που εκείνη δεν είχε πάει.

Ναι, αλλά εκείνη, όταν της είπαν ότι δε θα πάει και θα γίνει μοδίστρα, το δέχτηκε χωρίς αντίρρηση. Άρα;

Κι όμως έπρεπε να νιώθω υποχρεωμένη να ανταποδώσω. Μου είχαν κάνει μια παραχώρηση, μια θυσία ότι εκείνοι θα δούλευαν κι εγώ θα μελετούσα! Άρα, όφειλα ανταπόδοση. Όφειλα κι εγώ μια θυσία.

Έτσι η γιαγιά, που το σπίτι ήταν δικό της και μετά θα το κληρονομούσε ο πατέρας μας και μετά εμείς, τα τρία παιδιά, αποφάσισε ότι το σπίτι έπρεπε να είναι της αδελφής μου, γιατί εγώ θα σπούδαζα, ο αδελφός μου ήταν άντρας, θα έπαιρνε προίκα, άρα το σπίτι το δικαιούνταν η αδελφή μου. Παρ' όλα αυτά η γιαγιά έλεγε ότι εγώ θα τους γηροκομούσα, εννοείται και τους τρεις, μάνα, πατέρα και γιαγιά.

Έτσι λοιπόν άρχισαν να μου δημιουργούνται ενοχές για την «προνομιακή» μου θέση, που την είχα κερδίσει σε βάρος των άλλων, όπως άφηναν να εννοείται, όσο κι αν μετά ήταν περήφανοι για την πρόοδό μου, από την οποία ένιωθαν να κερδίζουν πόντους ανύψωσης, μια και η δική μου αναγνώριση περνούσε άμεσα και σε κείνους. Το ότι η προσωπική μου επιμονή και εργατικότητα με είχε φέρει ως εδώ και θα με πήγαινε ακόμα παραπέρα δεν έμπαινε στο πλάνο.

Έπρεπε λοιπόν να κάνω κι εγώ τις δικές μου θυσίες. Και έφτασα, όπως σου έχω πει να κόβω τις άδειες σελίδες των παλιών τετραδίων και να τις ράβω για πρόχειρο, ώστε να αγοράζω ένα τετράδιο λιγότερο. Δεν ξόδευα ούτε δραχμή από τα λεφτά της υποτροφίας κι έτσι έκανα το κομπόδεμά μου. Και τα λοιπά και τα λοιπά...

- Ποιο ήταν το αίσθημα ή τα αισθήματα που σχετίζονται με αυτή την εμπειρία;
- Ε, καταλαβαίνεις ότι ήταν πολύ βαρύ το φορτίο που έβαζαν στις πλάτες μου. Γιατί να τους γηροκομήσω εγώ, αφού η αδελφή μου θα έπαιρνε το σπίτι; Τότε, εκείνο τον καιρό, που δεν υπήρχε καμιά πρόνοια για τους γέροντες από το κράτος, αν ένας γέροντας ή μια γριά είχαν ένα σπίτι το κληροδοτούσαν σε όποιον θα τους γηροκομούσε. Και υπήρχαν πολλές φτωχές κοπέλες, που δεν είχαν προίκα και δεν επρόκειτο αλλιώς να παντρευτούν, που αναλάμβαναν αυτό το καθήκον.

Εγώ όμως γιατί; Σε ποιον ήμουν υποχρεωμένη, που ο πατέρας μου έλεγε πάντα ότι δεν τους επιβάρυνα ποτέ και στο παραμικρό,

αντίθετα από τα αδέρφια μου, που τα βοηθούσε από τη μικρή του σύνταξη μέχρι το θάνατό του.

- Τι είναι αυτό που γνωρίζεις σήμερα, αλλά δεν το ήξερες τότε, που θα σε βοηθούσε να κάνεις μεγάλη πρόοδο στο πώς θα αντιδρούσες και πώς θα ανταποκρινόσουν σε αυτή την εμπειρία;
- Τώρα ξέρω ότι η ζωή έχει τη δική της πορεία και δε γίνονται τα πράγματα όπως τα θέλουμε εμείς, αν και στη νεότητά μου πίστευα ότι εμείς κάνουμε τη ζωή μας. Αλλά και τότε δεν αντιδρούσα και δεν αντέλεγα σ' αυτές τις διευθετήσεις τους, γιατί κάπου μέσα μου αμυδρά υπήρχε η σκέψη «και πού ξέρεις πώς θα τα φέρει η ζωή!»

- Τι σημαίνει για σένα remains;
- Ερείπια, απομεινάρια, σωρός.
- Πώς τα ερείπια, απομεινάρια, σωρός, σχετίζεται με το τι πραγματικά θέλεις στη ζωή σου;
- Όταν τα θέλω των άλλων ικανοποιούνται, τα δικά μου μένουν απομεινάρια σ' ένα σωρό.
- Ποια είναι η παθολογική σου πεποίθηση;
- Ότι πρέπει να πετάω στο σωρό τα δικά μου θέλω, γιατί πρώτα πρέπει να ικανοποιηθούν τα θέλω των άλλων. Νόμιζα ότι θα βοηθήσω τη μάνα μου πρώτα «να γίνει καλά» ή έστω να μετριάσει τις κρίσεις της, ύστερα την αδελφή μου, ύστερα τις κόρες μου και πάει λέγοντας...
- Πώς το remains σχετίζεται με σένα, όταν ήσουν τεσσάρων χρονών;
- Από παιδιά – δεν ξέρω αν ήμουν τεσσάρων, πρέπει να ήμουν πιο μεγάλη, αλλά τώρα αυτό μου έρχεται στο μυαλό. Όταν ήμασταν παιδιά, παίζαμε ώρες πολλές έξω στη γειτονιά. Τα παιχνίδια μας ήταν ομαδικά. Μπίκο, γερμανικό, τζαμί... έτσι λέγαμε ένα παιχνίδι με σπασμένα κεραμίδια, που τα τοποθετούσαμε το ένα πάνω στο άλλο στο κέντρο ενός κύκλου και μετά ρίχνοντας την μπάλα, έπρεπε να τρέχουμε να ξεστήνουμε το «τζαμί», τον πύργο, και να τα ξαναστήνουμε, χωρίς να «καούμε», δηλαδή χωρίς να μας αγγίξει η μπάλα.

Αφού παίζαμε όλα αυτά τα παιχνίδια και άλλα πολλά, όταν άρχιζε να σκοτεινιάζει, τα αφήναμε όλα και ξεκινούσαμε το κρυφό και το κυνηγητό. Όταν σκοτεινίαζε για καλά, έβγαιναν οι μανάδες στις πόρτες των σπιτιών και άρχιζαν να φωνάζουν τα ονόματα των δικών της παιδιών η καθεμιά και τα παιδιά να συμμαζεύονται ένα ένα στο σπίτι του το καθένα.

Εκείνο το βράδυ εμένα... δε με γύρεψε κανείς. Έχω την εντύπωση ότι ήταν η πρώτη του μήνα, που η γιαγιά και η μαμά έβαζαν τα καλά τους και πήγαιναν να εισπράξουν τη σύνταξή τους. Η μαμά έπαιρνε σύνταξη ασθενείας.

Αυτή η μέρα ήταν πάντα ξεχωριστή για το σπίτι μας. Ήταν σαν γιορτή. Η μαμά και η γιαγιά έρχονταν με δισκάκια γλυκά στο χέρι και με χαρά στο πρόσωπο, γιατί είχαν εισπράξει το αντίτιμο των κόπων και της προσφοράς τους και αυτό τους έδινε, εκτός από την οικονομική ανάσα, και την ικανοποίηση της ανταμοιβής και της αναγνώρισης. Χώρια που η γιαγιά ξαναθυμόταν τα νιάτα και την προσφορά της στον αγώνα των εργαζομένων για απόκτηση δικαιωμάτων που μέχρι τότε δεν είχαν. Φλέρταρε και λίγο με τους πρώην συναδέλφους και συναγωνιστές και πια... ποιος την πιάνει! Εκείνο το βράδυ άργησαν να επιστρέψουν κι έτσι δε με γύρευε κανείς. Τα παιδιά όλα είχαν φύγει. Οι πόρτες είχαν κλείσει. Τα φώτα μέσα στα σπίτια άναβαν, αλλά οι βαμβακερές κουρτίνες στα παράθυρα έκρυβαν από τα μάτια μου κάθε κίνηση, που λάβαινε χώρα μέσα στα σπίτια. Καμιά γειτόνισσα δε σκέφτηκε να δει τι έκανα.

Είχα μαζευτεί στην εσοχή ενός σπιτιού που βρισκόταν στην αρχή του δρόμου, σε μια γωνιά, που σχημάτιζε κάτι σαν πάχνη ζώων, και περίμενα. Η ώρα περνούσε, αλλά κανείς δεν έβγαине να με αναζητήσει. Καθώς μέναμε στο πίσω μέρος του σπιτιού, δεν έβλεπα ούτε φως ούτε κίνηση μέσα στο σπίτι μας.

Έμοιαζε σάμπως να μην υπήρχε ψυχή ζώσα ολόγυρα. Μια αναίρεση του κόσμου είχε σημειωθεί! Και βέβαια... αφού είχε ανααιρεθεί ο κόσμος όλος και δεν υπήρχε ψυχή θεού... ήταν σαν να είχα πάψει να υπάρχω εγώ. Δεν υπάρχουν, άμα δεν υπάρχουν για κάποιον. Κι εγώ δεν υπήρχα για κανένα!

- Ποιο ήταν το συναίσθημα ή τα συναισθήματα, που σχετίζονται με αυτή την εμπειρία;
- Κρύωνα. Κρύωνα μέσα μου². Δεν ξέρω αν έξω είχε κρύο... και φοβόμουν. Δεν υπήρχα για τους δικούς μου; Γιατί δεν είχαν έρθει να με αναζητήσουν, να με πάρουν μέσα στο σπίτι, να με παρηγορήσουν;
- Μπορείς να διακρίνεις ότι αυτά τα συναισθήματα ήταν τα ίδια, όταν ήσουν δώδεκα χρονών;
- Μμμ... δεν ξέρω... αλλά εκείνο που ένιωσα... ήταν εγκατάλειψη. Εκείνη την ώρα... δεν υπήρχα για κανένα. Είχα εγκαταλειφθεί. Έτσι κι εγώ... αρνήθηκα τον κόσμο γύρω μου. Αρνήθηκα τα σπίτια, τα φώτα, τους ανθρώπους μέσα σ' αυτά, την κίνηση.

² Πολλές φορές με κοροϊδεύουν, φίλες και άλλοι, για το ότι κρυώνω. Κρυώνω πολύ. Και είναι φορές που νιώθω ότι το κρύο βγαίνει από μέσα μου. Για να ζεσταίνομαι, ντύνομαι «παραδικιάνταλα». Αλλά δε με νοιάζει. Ο Μάρκος μου, ο άντρας της μικρής μου κόρης, από τη μια γελά με πολλή αγάπη και από την άλλη μου λέει τη ρήση του παππού του «ασημοφόρα τζιαι μεν ριάς». Δηλαδή «ας ντύνεσαι άσκημα, φτάνει να μην κρυώνεις».

Ένωσα την αναίρεση του κόσμου, των πάντων γύρω μου. Και μαζί μ' αυτά και την αναίρεση της δικής μου ύπαρξης³...

Μετά από αυτό... νέκρωσα τα συναισθήματά μου, άφησα το φόβο έξω. Ένωθα μόνο εγκαταλειμμένη⁴.

- Με τη σημερινή σοφία που έχεις, τι θα έλεγες στον εαυτό σου στην ηλικία των τεσσάρων χρονών, που θα άλλαζε πολύ την πορεία των πραγμάτων;
- Το ξαναλέω ότι δεν ήμουν τεσσάρων, πρέπει να ήμουν πιο πολύ, αλλά δεν μπορώ να προσδιορίσω ηλικία. Τώρα... τι θα έλεγα... θα έλεγα... ή μάλλον θα μπορούσα να πάω σε μια γειτόνισσα, να χτυπήσω την πόρτα, να πω ότι δεν είχαν γυρίσει η μαμά και η γιαγιά... θα με φρόντιζαν... θα μου έδιναν κάτι να φάω... θα με έστελναν να δω μήπως είχαν γυρίσει και δεν τις είχα δει... ή μπορεί να πήγαιναν και οι ίδιες να κοιτάζουν. Αλλά δεν το έκανα. Δεν ξέρω καν αν το σκέφτηκα. Έμεινα εκεί, κουρνιασμένη στη γωνιά, φοβισμένη, νηστικά⁵...
- Τι σημαίνει για σένα demi-god;
- Πριν πάμε να σου πω... πες μου ποια είναι η διαφορά ανάμεσα στο demi και στο semi; Πότε χρησιμοποιούμε το ένα και πότε το άλλο; (Η Βερόνικα δεν αρνήθηκε να μου κάνει τη χάρη, σηκώθηκε, άνοιξε το λεξικό και είδαμε μαζί τη διαφορά και τα διάφορα παραδείγματα.)
- Η λέξη με απασχόλησε πολύ ψες βράδυ. Ημίθεος! Ποιος να ήταν ο ημίθεος; Ο πατέρας μου, που από μικρή τον έβλεπα με πολύ δέος; Ο αδελφός μου, που ερχόταν αμέσως μετά και τον ένιωθα δυνατό και στιβαρό, όταν με έπαιρνε στις πλάτες του να με πάει στο νηπιαγωγείο; Δεν ξέρω... δε μου φαίνεται να ταιριάζει και τόσο πολύ με κανένα από τους δύο.
Εκείνο που μου έρχεται στο μυαλό είναι η εικόνα ενός τεράστιου πηλίνου αγάλματος, το οποίο όμως είναι κούφιο από μέσα, όπως

³Τότε δεν το είχα σκεφτεί. Τώρα όμως που γράφω, μου έρχεται στο νου το ερώτημα με το αυγό και την κότα...

⁴ Πάλι τώρα που γράφω, βλέπω την ομοιότητα της κατάστασης. Αφού είχα επιλέξει το δρόμο μου, θα με άφηναν μόνη. Χωρίς καμιά υποστήριξη, εκτός από λίγη στην αρχή του γυμνασίου από τον πατέρα μου. Μετά, έπαιρναν μόνο το μερίδιο της περηφάνιας τους.

⁵Και πάλι τώρα που γράφω, αισθάνομαι ότι εκείνο που με κράτησε από του να κάνω μια τέτοια κίνηση ήταν ότι χτυπώντας την ξένη πόρτα θα ένιωθα σαν ζητιανάκι. Αλλά μας είχαν μεγαλώσει με μια έντονη αίσθηση αξιοπρέπειας, που δε θα επέτρεπε στους άλλους να μας δουν έτσι. Πάντως, το γεγονός ότι σκέφτηκα και πρότεινα μιαν άλλη κίνηση, ήταν ήδη κάτι καινούριο στη διαδικασία του MemGram και το πρόσεξα εκείνη κιόλας την ημέρα. Επιτέλους, άρχισα να ξεφεύγω από τις τσιμεντωμένες μου πεποιθήσεις...

τα χυτά μπρούντζινα αγάλματα. Εξωτερικά δίνει την εντύπωση ότι είναι μπρούντζινο, αλλά αυτό δεν είναι παρά ένα επίχρισμα. Το ίδιο το άγαλμα είναι κούφιο, πήλινο, κάτι σαν το γίγαντα με το πήλινα πόδια της Βίβλου. (Σκέφτομαι για λίγο και αντιλαμβάνομαι ότι αυτό το άγαλμα, αυτός ο κούφιος ημίθεος είμαι εγώ. Γελάω αμήχανα.) Για φαντάσου! Αυτό το άδειο από μέσα, τεράστιο πήλινο άγαλμα, με τη μπρούντζινη όψη είμαι εγώ!

- Τι συμβαίνει σήμερα στη ζωή σου, που να έχει σχέση με αυτή τη λέξη;

- Χμ, καλή ερώτηση! Σήμερα όλοι με βλέπουν κάτι σαν ημίθεο. Είμαι δυνατή, δεν έχω ανάγκη τους άλλους, είμαι ικανή να λύνω τα προβλήματά τους, όλοι μπορούν να προστρέχουν σε μένα... αλλά το μπρούντζινο άγαλμα... στην πραγματικότητα είναι πήλινο... και εύκολα μπορεί να σωριαστεί.

(Και όντως βλέπω το πήλινο άγαλμα να σωριάζεται, να γίνεται ένας άνθρωπος που κάθεται σε τροχόκαθισμα και θυμάμαι, που, όταν είχα τα παιδιά μου μικρά και καμιά βοήθεια από κανένα, ήταν φορές που κουραζόμουν τόσο πολύ, ένιωθα τόσο εξουθενωμένη, που παρακαλούσα μέσα μου να γίνει κάτι, να μείνω ανάπηρη, για να μπορέσω πλέον να πάρω κι εγώ υποχρεωτικά κάποια βοήθεια από τους άλλους.)

Στην πραγματικότητα αυτός ο ημίθεος είναι ένας παραπληγικός, έως και τετραπληγικός πάνω σ' ένα καρτσάκι. (Βλέπω τις κλειστές κουρτίνες του απέναντι σπιτιού. Τι να είναι μέσα; Ποτέ δεν έχω δει κάποια κίνηση, κάποιον να βγαίνει έξω στη βεράντα, κάτι που να δηλώνει ύπαρξη ανθρώπινης ζωής.)

Είμαι ένας παραπληγικός (αυτό πάει στην πάντα και προβάλλει πιο πολύ η εικόνα του τετραπληγικού), ένας τετραπληγικός ως προς την έκφραση των συναισθημάτων μου. Δε δείχνω στους άλλους τα συναισθήματά μου. Δεν τους λέω πόσο πολύ τους χρειάζομαι, πόσο έχω ανάγκη την αγάπη τους. Είμαι έως και τετραπληγική ως προς την ικανότητα να ζητώ και να παίρνω αγάπη.

- Αντιλαμβάνεσαι ότι αυτά τα συναισθήματα είναι τα ίδια, όταν ήσουν δώδεκα και όταν ήσουν τεσσάρων χρονών;

- Στα δώδεκα... είχα κερδίσει μία νίκη. Εκείνο που προείχε επομένως ήταν η χαρά. Η θυσία... είχε μείνει στο πίσω μέρος του μυαλού μου, να την κουβαλάω στην πλάτη μου σαν ενοχή, σαν οφειλή, και ήρθε στο προσκήνιο τώρα που μιλάμε. Στα τέσσερα... ή τέλος πάντων τότε που έμεινα έξω, αρνήθηκα τα συναισθήματά μου και το ίδιο κάμνω τώρα με το να μη δείχνω την ανάγκη μου να πάρω αγάπη.

Όταν ήμουν παιδί, τσιμπούσα, ζουλούσα, έσφιγγα στην αγκαλιά μου τα πιο μικρά παιδιά, για να τους δείξω πόσο πολύ τα

αγαπούσα. Εκείνα έκλαιγαν κι εγώ απορούσα γιατί δε με ήθελαν, αφού εγώ τα αγαπούσα; Το ίδιο βλέπω τώρα ότι εκφράζω πολλές φορές με υπερβολικό ενθουσιασμό την αγάπη μου προς τα παιδιά και πιο πολύ προς τα εγγόνια μου. Ευτυχώς αυτά αντιδρούν με τον ίδιο ενθουσιασμό.

- Ποια είναι η «παγίδα» που πρέπει να αποφεύγεις, για να διατηρείς τον έλεγχο στη ζωή σου;
- Άντε πάλι αυτή η δύσκολη ερώτηση...
- Ποιο είναι το δόλωμα που δαγκώνεις;
- Τρέχω να προλάβω τις ανάγκες των άλλων κι έτσι δίνω την εντύπωση ότι εγώ δεν έχω ανάγκη την αγάπη που δίνω. Το παίζω «ημίθεος». Άρα, θα πρέπει να περιμένω να εκφράσουν οι άλλοι τις ανάγκες τους και να μην τρέχω να τις προλάβω. Να τους αφήσω να ζητήσουν, για να νιώσουν ότι πρέπει κι εκείνοι να δώσουν κάτι...
- Ποιο είναι το ηθικό δίδαγμα που βγαίνει από όλα αυτά;
- Όπως πάντα το έχω πει ήδη. Να μη βιάζομαι να προλαβαίνω τις ανάγκες των άλλων. Αλλά... (μισοκλείνω τα μάτια, για να μπορέσω να διακρίνω τη σκέψη που μου έρχεται) τώρα βλέπω... ότι πρέπει να μάθω... να εκφράζω κι εγώ τις ανάγκες μου, αλλά όχι σαν παράπονο, όπως έκαμνα όταν υπερφορτωνόμουν και δεν πήγαινε άλλο. (Εδώ η Βερόνικα συγκατανεύει ενθαρρυντικά ή, θα μπορούσα να πω προτρεπτικά.)
- Πώς η εξάρτησή σου, η παθολογική σου πεποίθηση, υπονομεύει την προσπάθειά σου να πετύχεις τους στόχους σου;
- Ενώ έχω πολλή ανάγκη για αγάπη, δίνω και δε ζητώ. Αυτό μου αφήνει μια μεγάλη δόση θλίψης. Εγώ δίνω... κι εκείνοι δεν αντιλαμβάνονται καν την ανάγκη μου. Αντί αυτού θα έπρεπε να αφήσω τους άλλους να έρθουν κοντά μου *με τις ανάγκες τους*, για να συνειδητοποιήσουν ότι με χρειάζονται, αλλά κι εγώ, όταν τους έχω ανάγκη, να το δείχνω και να μην το παίζω ημίθεος...
- Πώς αυτές οι παθολογικές πεποιθήσεις σου συμβάλλουν στα συμπτώματά σου;
- Δεν εκφράζω τις πραγματικές ανάγκες, τα πραγματικά μου συναισθήματα, με αποτέλεσμα να νιώθω παραμελημένη, αδικημένη, χωρίς ανταπόκριση και αυτό στην κορύφωσή του να με κάμνει να «επαναστατώ».
- Βλέπεις πώς λειτουργεί ο φαύλος κύκλος;
- Ναι, αμέ!
- Πες μου τον.
- Έλα, μη με βάζεις να ξαναλέω τα ίδια. Παραφορτώνομαι, με τη βαθύτερη προσδοκία πως θα έχω ανταπόκριση. Η ανταπόκριση που έχω δε μου αρκεί γιατί θέλω περισσότερη. Αντί να εκφράσω

αυτό, προσφέρω περισσότερα, με αποτέλεσμα να φορτώνομαι ακόμα πιο πολύ και όταν πια δεν αντέχω να ξεσπάω.

Η συνεδρία έχει τελειώσει. Στρέφομαι στη Βερόνικα.

- Μέχρι πριν από τη συνεδρία, δεν ήξερα ότι ο ημίθεος ήμουν εγώ! Ψες έψαχνα και δεν έβρισκα ποιος μπορεί να ήταν. Είναι εκπληκτικό πώς μπορεί μερικές λέξεις να βαράνε κέντρο!

- Αυτό ακριβώς κάνει το MemGram®.

Τι ρόλο παίζει η γυναίκα;

Φεύγω. Δε θυμάμαι τι άλλο έχουμε πει με τη Βερόνικα και λυπάμαι γι' αυτό, γιατί πάντα είχαν πολύ ενδιαφέρον οι συζητήσεις μας μετά, όποτε γίνονταν, αλλά κάποτε και πριν, ιδίως όταν έπρεπε να περιμένουμε λίγο να ελευθερωθεί η αίθουσα των συναντήσεών μας. Το σημειώνω αυτό, διότι, υποτίθεται ότι δεν πρέπει να γίνεται ή τουλάχιστον δεν είναι απαραίτητο. Και όμως για μένα ήταν πολύ βοηθητικό.

Αύριο έχουμε κανονίσει με τη Σύλβια να πάμε στις Τρεις Ελιές. Είναι ένα ορεινό χωριό της Κύπρου, με δύο ποταμούς να κυλούν χειμώνα καλοκαίρι – πράγμα σπάνιο για το νησί με τη μεγάλη διάρκεια καλοκαιριού και την εξαντλητική ανομβρία – με γεφύρια παλιά, μια κοιλάδα γεμάτη κερασιές, που όταν ανθίζουν την Άνοιξη λευκαίνει ολόκληρη και τραγουδά τη χαρά της, αλλά ένα χωριό που φθίνει, με μόλις πενήντα μόνιμους κατοίκους, ναι και όχι, και τον νεαρότερο σε ηλικία πάνω από εξήντα πέντε χρονών.

Όμως είναι πανέμορφο, χαμένο από τον κόσμο – το ξέρουν μόνο όσοι κατάγονται από εκεί και το επισκέπτονται σαββατοκύριακα και γιορτές. Τότε το χωριό ζωντανεύει και τον Αύγουστο γνωρίζει δόξα, με τα παιδιά, εγγόνια και δισέγγονα των παππούδων και γιαγιάδων να μπολιάζουν χαρά στους γερασμένους κατοίκους.

Αρχικά, επρόκειτο να έρθει και ο Ναμπίλ, ο σύζυγος της Σύλβιας και ομολογώ δεν ήμουν πολύ ευτυχής με αυτό. Ήθελα τη Σύλβια κατ' αποκλειστικότητα. Ένιωθα ότι είχαμε πράγματα να πούμε και το δίωρο ταξίδι μέσα στο αυτοκίνητο, όπως και η απόλυτη σχεδόν ησυχία και απραξία του χωριού θα βοηθούσε σ' αυτό.

Έτσι, όταν μου ανακοίνωσε ότι θα πηγαίναμε μόνες, διότι ο Ναμπίλ θα δούλευε, δεν έκρυψα την ευχαρίστησή μου και της είπα τους λόγους. Η Σύλβια πίστευε ότι έτσι κι αλλιώς θα είχαμε αυτή την ευκαιρία, αλλά εγώ δεν ήθελα ενδιάμεσους στη σχέση μας, αυτό το συγκεκριμένο διήμερο. Είχα ερωτήματα να διαλευκάνω και πάντα βοηθά να τα συζητάς με έναν που μοιράζεται την ίδια εμπειρία. Οι άλλοι δε θα καταλάβαιναν.

Στο δρόμο λοιπόν της λέω τους προβληματισμούς μου σχετικά με τον ημίθεο. Ποιος ήταν ημίθεος στη μυθολογία; Ο Ηρακλής. Ένας άνθρωπος, υπεράνθρωπος σε δύναμη σωματική, αλλά και διανοητική. Γιατί όλους εκείνους τους δώδεκα άθλους του – και όχι μόνο – τους κατάφερε κυρίως βάζοντας πρώτα το μυαλό του να δουλέψει και μετά κάνοντας πράξη αυτό που είχε σκεφτεί και συλλάβει με τη δύναμη του νου του. Η σωματική του δύναμη και μόνο δε θα αρκούσε για την εκτέλεση και επίτευξή τους.

Ναι, αλλά ο Ηρακλής είχε ένα φριχτό τέλος. Ο μύθος λέει – και τους μύθους πρέπει να τους διερευνούμε γι' αυτό που έχουν να πουν και όχι γι' αυτό που σε πρώτη ανάγνωση λένε – ότι πέθανε μέσα σε φριχτούς πόνους από ένα δηλητηριασμένο χιτώνα που του έδωσε η γυναίκα του να φορέσει, για να διατηρήσει αιώνια τη δύναμή του και να τον κάνει αθάνατο. Της τον είχε δώσει ο κένταυρος Νέσσος, τον οποίο είχε τοξεύσει ο Ηρακλής, λίγο πριν πεθάνει, αφού τον βούτηξε στο αίμα του.

Δε θυμάμαι αν έτσι ακριβώς έχει ο μύθος, αλλά και δε θέλω να το ψάξω. Δε θέλω την ακρίβεια του μύθου, αλλά το τι σημαίνει για μένα. Το σημείο που με απασχολεί είναι η αγάπη της γυναίκας του, η οποία, για να κρατήσει για πάντα κοντά της τον αγαπημένο της σύζυγο, γίνεται αιτία για τον πιο φριχτό του θάνατο.

Τι συμβολίζει ο Ηρακλής; Και τι η επιθυμία και προσπάθεια της γυναίκας του;

Περιδιάβαση μαζί και αναζήτηση

Φτάνουμε στις Τρεις Ελιές και δεν έχω ακόμη ξεκαθαρίσει το νόημα του μύθου. Έχουμε πολύ καλή υποδοχή από το Γιαννή, που μας φιλοξενεί πάντα με χαρά, όπως και όσους άλλους ζητούν τη φιλοξενία του. Αυτός είναι και ο κυριότερος λόγος, που για μένα είναι ελκυστικές οι Τρεις Ελιές.

Πάμε τον περίπατό μας το βράδυ έξω από το χωριό, στα σκοτεινά, εκεί που το φεγγάρι λάμπει γλυκύτατα και τα άστρα είναι τόσα πολλά, όσα σε κάθε ύπαιθρο που δε γνωρίζει το βανδαλισμό του πολιτισμού. Το ποτάμι κυλά και κατευνάζει τις ανησυχίες μας και θεραπευμένοι πέφτουμε να κοιμηθούμε τον καθαρό ύπνο που δίνει το οξυγόνο και η λαγαρισμένη ατμόσφαιρα.

Την άλλη μέρα ξεκινούμε – με προτροπή μου – για μια εξόρμηση στα πέριξ που δε γνωρίζει η Σύλβια και που ξέρω ότι θα τη γοητέψει. Περνούμε τον «Κονόμο», τους Αλουπόροτσους, τον Κόκκινο Γκρεμό τα Καμινάρια, κατεβαίνουμε και φωτογραφίζουμε το πετρόχτιστο, μεσαιωνικό γεφύρι της Ελιάς, με την τοξωτή καμάρα, διασχίζουμε το δάσος του Αγίου Νικολάου και φτάνουμε στο γεφύρι του Τζιελεφού.

Εδώ ήταν το βασίλειο του Γιαννή, όταν υπηρετούσε ως δασοφυροσβέστης στη Δασική Υπηρεσία. Εδώ γνώριζε και τον γνώριζαν πολλοί αξιόλογοι άνθρωποι που περνούσαν από κει και που στη συνέχεια τους καλούσε στο χωριό του. Αρκετοί ανταποκρίνονταν και με μερικούς από αυτούς έχει συνάψει φιλίες. Ψες μας μιλούσε για τις τελευταίες του γνωριμίες. Φαίνεται να είναι η χαρά του στην ασάλευτη ζωή του χωριού. Συνεχίζουμε την περιπλάνησή μας κατά μήκος της Κοιλιάδας του Πλατύ, που ήταν και η επιθυμία μου, γιατί είχε χρόνια να κάνω αυτή τη διαδρομή. Είναι από τις ωραιότερες διαδρομές της Κύπρου.

Ο δρόμος, χωμάτινος, αλλά καλά πατημένος και σε μερικά σημεία ανώμαλος, ακολουθεί τη ροή του ποταμού και σκιάζεται από πανύψηλα δέντρα, πεύκα, πλατάνια, σκλήθρους και βαλανιδιές, που μαζί με το νερό του ποταμού δημιουργούν μια δροσερή ατμόσφαιρα.

Κάπου κάπου ο ήλιος ξεγλιστρά ανάμεσα από τα φύλλα και τα κλαδιά, που αφήνουν μαρμαρυγές φωτός να ξαφνιάζουν το βλέμμα. Κάθε τόσο σταματούμε και κατεβαίνουμε, να ελέγξουμε τη δροσιά του ποταμού, να παρακολουθήσουμε το κύλημά του ανάμεσα στις πέτρες, να ακούσουμε τον παρήγορο ήχο του. Κάποτε, πατώντας σε πέτρες, περνούμε στην απέναντι όχθη που είναι πιο πυκνοφυτεμένη και δεν επιτρέπει να προχωρήσεις για πολύ πλάι στον ποταμό, αλλά και οι φτέρες και άλλοι θάμνοι εμποδίζουν την απομάκρυνσή σου από την όχθη.

Έτσι, «νικημένοι» στην απόπειρά μας να εξερευνήσουμε και τούτη την πλευρά ξαναγυρίζουμε στο αυτοκίνητο και συνεχίζουμε τη διαδρομή. Έχουμε πάρει μαζί μας τα απαραίτητα για ένα υπαίθριο γεύμα και ο τελικός μας σκοπός είναι η Κομητική. Ένας οργανωμένος από το τμήμα δασών εκδρομικός χώρος, πλάι στον ποταμό, με βρύση και νερό τρεχούμενο για την πόση και τις ανάγκες των εκδρομέων, ξύλινα τραπέζια και πάγκους και βέβαια... τον απαραίτητο χώρο για τη σούβλα, το αγαπημένο φαγητό των Κυπρίων στις εξορμήσεις τους.

Παρ' όλα αυτά λίγο πριν φτάσουμε εκεί, σταματούμε σε μια βρύση στην άκρη του δρόμου και πίνουμε από το ευεργετικό της νερό. Ενώ είμαι σκυμμένη και δροσίζομαι, ακούω το όνομά μου από μια φωνή γεμάτη ενθουσιασμό. Είναι ένας παλιός μου μαθητής, με τη γυναίκα, το γιο του και τον πεθερό του, μέσα σε ένα μεγάλο τζιπ, ό,τι πρέπει για τέτοιες διαδρομές, κατάφορτο από όλα τα χρειώδη.

Ανταλλάσσουμε τη χαρά και τον ενθουσιασμό μας, λέμε σε συντομία τα νέα μας από τότε που έχουμε να ιδωθούμε και μας ρωτούν πώς θα πάνε στο μοναστήρι του Κύκκου. Τους δίνουμε όλες τις πληροφορίες και η χαρούμενη συνάντησή μας τελειώνει με το ξεμάκραιμά τους. Ωστόσο αφήνουν πίσω τους τη δροσιά των νιάτων, αλλά και την υπέροχη αίσθηση ότι πάντα θα υπάρχουν συνεχιστές.

Φτάνουμε στην Κομητική. Μόνο μια παρέα υπάρχει ήσυχη σαν εμάς κι έτσι μπορούμε απρόσκοπτα να απολαύσουμε το χώρο. Περπατούμε για λίγο πλάι στον ποταμό, με τη σιωπή και τις σκέψεις του ο καθένας.

Αναζητώντας το νόημα

Εμένα εξακολουθεί να με απασχολεί ο μύθος του Ηρακλή. Οι άλλοι δυο απομακρύνονται αρκετά. Ο Γιαννής συνομιλεί με πρώην συναδέλφους του που έχουν έρθει να επιθεωρήσουν το χώρο και η Σύλβια χάνεται για λίγο.

Κάποια στιγμή μαζευόμαστε, η Σύλβια αρχίζει να κάμνει μαλάξεις σε πονεμένα σημεία του Γιαννή κι εγώ ξαπλώνω κάπως ξέμακρα σ' ένα παγκάκι και ατενίζω ένα πανύψηλο δέντρο. Το κοιτώ σάμπως και έχω να εξιχνιάσω κάτι. Σάμπως αυτό θα μου πει αυτό που με απασχολεί. Και πράγματι! Αυτή η αφοσίωσή μου φαίνεται να δίνει καρπούς.

Ο «παντοδύναμος» Ηρακλής είμαι εγώ. Είναι το αρσενικό στοιχείο μέσα μου, που το ενίσχυσα και το δυνάμωσα όσο μπορούσα, γιατί το αρσενικό είναι το δυνατό, άρα και το δυνάμενο να επιβιώσει. Είναι το έξυπνο ή αλλιώς ικανό να βρίσκει λύσεις, να τις εφαρμόζει, με αποτέλεσμα να επιβιώνει, αλλά και να διακρίνεται. Είναι αυτό που δε φοβάται να δείξει ποιο ή τι είναι. Που προβάλλει τις ικανότητές του και πετυχαίνει μέσω αυτών.

Όμως; Τι είναι η γυναίκα του; Τι θέλησε να κάνει αυτή, που είχε τόσο σοβαρή επίπτωση στην ίδια τη ζωή του Ηρακλή; Μιάμιση μέρα τώρα με απασχολεί, είναι θολό, αδιευκρίνιστο, τραβά σαν μαντζούνι και δε λέει να αφήσει τη σκέψη μου. Το βλέμμα μου είναι προσηλωμένο πάντα στο ίδιο σημείο.

Η Δηιάνειρα θέλησε να δώσει την αθανασία στον άντρα της. τόση ήταν η πίστη, η αφοσίωση και η αγάπη της. Δηλαδή; Είναι σε όλους γνωστό πώς το θηλυκό στοιχείο έθρεψε το αρσενικό. Θυμάμαι τα γραφόμενα της Βιρτζίνια Γουλφ στο «Ένα δικό σου δωμάτιο». Λέει ότι η γυναίκα χρησίμευσε πάντα ως ένας παραμορφωτικός καθρέφτης, που δείχνει διπλάσιο το ύψος του άντρα. (Ελπίζω να μεταφέρω τη σκέψη της σωστά.)

Στο μύθο του Ηρακλή η Δηιάνειρα δεν αρκείται στο ότι του έχει δώσει όλη της την αφοσίωση, στο ότι έχει ζήσει στη σκιά του, στο ότι ουσιαστικά ενίσχυε τη δύναμή του. Θέλει να του δώσει ακόμη περισσότερη. Να τον κάνει αθάνατο και να τον κρατήσει για πάντα κοντά της. Όμως αυτή η επιδίωξή της αποβαίνει μοιραία. Τον καταδικάζει σ' ένα φριχτό θάνατο, τον χάνει πριν την ώρα του και η ίδια συντομεύει τη πτώχευση και το πένθος της!

Ποια η σχέση αρσενικού – θηλυκού;

Οι μαλάξεις έχουν τελειώσει κι εγώ... φαίνεται να έχω βρει μian άκρη στις σκέψεις μου. Σηκωνόμαστε όλοι και μεταφέρουμε τα φαγώσιμα σ' ένα τραπέζι. Τρώμε με συνοδεία την υπέροχη μουσική του ποταμού που κυλάει και κουδουνίζει στις πέτρες που του αντιστέκονται. Τρώμε τα τρυφερά μας αγγουράκια, τις ντομάτες, το φαγητό εκ των ενόντων, που όμως είναι γλυκύτατο και που δεν είναι η έγνοια κανενός μας.

Ύστερα... έρχεται η ώρα της συνομιλίας. Αρκετά κρατήσαμε τις σκέψεις μας ο καθένας για τον εαυτό του. Εξηγούμε κάπως το Γιαννή τι κάνουμε με το MemGram®, ώστε να μπορεί να μας παρακολουθήσει, έστω και στοιχειωδώς και λέω στη Σύλβια τις ανακαλύψεις μου για το μύθο του Ηρακλή, τη σημασία του Ημίθεου και το ρόλο του θηλυκού στοιχείου ως προς το αρσενικό.

Ο Γιαννής παρεξηγεί τους όρους «αρσενικό» και «θηλυκό» στοιχείο, το παίρνει κυριολεκτικά και νομίζει ότι είναι κάτι που έχει να κάνει με λεσβιασμό. Ευτυχώς αυτό το θέμα το έχω λυμένο από τον καιρό που πήγαινα στο Γιάγκο Μικελλίδη, τότε που τα παιδιά μου ήταν μικρά ακόμη. Βλέποντάς με ένας φίλος γυμναστής, «μάτσο», πλαταράς και όλα τα σχετικά, να φιλώ τη μικρή μου καθώς την έντυνα μετά το μπάνιο, σε διάφορα σημεία του σώματός της, σχολίασε εντυπωσιασμένος «είσαι λεσβία;» Εγώ, με όλη την αφέλεια των νεανικών μου χρόνων, προβληματίστηκα. Το είπα του Μικελλίδη και τον ρώτησα «λες να είμαι;» «Είσαι;» μου απάντησε κοφτά. «Δεν ξέρω!..» σήκωσα τους ώμους. «Ε, αν ήσουν, θα το ήξερες» μου απάντησε χοντρά.

Το λέω στη Σύλβια και στο Γιαννή, αλλά δεν παύω να αναρωτιέμαι γιατί να αποκαλύπτω την πιθανώς κρυμμένη πλευρά κάποιων αντρών.

Η περιδιάβασή μας τελειώνει. Επιστρέφουμε στις Τρεις Ελιές και στη συνέχεια στη Λευκωσία. Στην επιστροφή κάνω τον απολογισμό μου. Όπως περίμενα, το ταξίδι μού έδωσε την ωραία Ιθάκη. Είμαι γλυκά καλμαρισμένη. Η χαλάρωση του δάσους, του νερού, της φύσης, της ησυχίας και του γαληνέματος του νου, μου δίνει ένα βαθύ, χορταστικό ύπνο.

Η διεργασία συνεχίζεται

Τα ερωτήματα φαίνεται να έχουν απαντηθεί. Όμως η διεργασία δεν τελειώνει. Την επόμενη νύχτα, πέφτοντας να κοιμηθώ, αναρωτιέμαι «γιατί είχα θεωρήσει ότι ημίθεος ήταν ο πατέρας μου;»

Έχω την εντύπωση ότι όλα τα παιδιά, τουλάχιστον μέχρι μια ηλικία, κάπως έτσι βλέπουν τον πατέρα τους. Ιδιαίτερα αν είναι ψηλός, πλαταράς, ευτραφής και δυνατός στο σώμα, στο πνεύμα, στη θέληση και στη φωνή. Αν μάλιστα αστράφτει και βροντά απειλητικός για τις μικρές

δυνάμεις του παιδιού, τότε δεν είναι δύσκολο να τον δει σαν ένα μικρό, επίγειο Δία.

Ο πατέρας μου μού προκαλούσε δέος, που αργότερα έγινε σεβασμός και σχετικά πρόσφατα αγάπη, όταν και το τελευταίο ίχνος φόβου ή αρνητικού συναισθήματος έφυγε από την καρδιά μου. Μόλις όμως αυτό το βράδυ στο σκοτεινό μισοϋπνι μου ανακαλύπτω ότι είναι ο άγγελός μου.

Ανακαλύπτω ότι αυτό που ήταν η «κατάρα» μου (malediction), δηλαδή το αρσενικό στοιχείο μέσα μου, που σε μεγάλο βαθμό έχει επηρεαστεί από τον πατέρα μου, είναι – προς ανακουφιστική κατάπληξή μου – ο άγγελός μου! Γιατί το «σαμιαμίδι, χαλασοχτυπημένο», άρα χαζό – κι ας μην είχε ειπωθεί ποτέ – έπλεκε τον ιστό του σαν κουκούλι και όταν ήρθε ο καιρός τους έδειξε.

Τότε καμάρωσαν. Τότε ήταν περήφανοι και εισέπρατταν μέρος του «θριάμβου». Είχαν κάτι να περηφανεύονται. Μέσα στην προσφυγιά, μέσα στη φτώχεια, τη στέρηση και την ταπείνωση της απαξίωσης, είχαν κάτι από να παινευτούν. Όμως σε όλο αυτό τον αγώνα δεν είχαν συμπράξει στο παραμικρό. Μιλώ κυρίως για τη γιαγιά μου. Η μάνα μου ήταν εκεί σιωπηλά. Δεν μπορούσε να συμβάλει, γιατί δεν μπορούσε να βοηθήσει ούτε τον ίδιο τον εαυτό της. Τα αδέρφια μου... δε στάθηκαν ποτέ αρωγοί. Έχω την αίσθηση ότι ποτέ δεν κατάλαβαν τον αγώνα που είχα κάνει, όχι τουλάχιστον μέχρι να πάω στο Πανεπιστήμιο. Εκεί... τουλάχιστον ο αδελφός μου φάνηκε να θαυμάζει κάτι τόσο μακρινό και απλησίαστο για τον ίδιο. Η αδελφή μου; Στον κόσμο της πάντοτε.

Ο πατέρας – άγγελος

Ο πατέρας μου λοιπόν, ανακαλύπτω αυτή τη νύχτα την φιλική, ήταν ο «άγγελός» μου. Ήταν καλός μαζί μου. Πίστευε σε μένα. Ήταν τρυφερός με όλους μας και ποτέ δε με ξεχώρισε για το χειρότερο, όπως έκαμνε η γιαγιά, ή με κρυφή και αδήλωτη αγάπη, όπως έκαμνε η μαμά.

Με χάριδευε, όπως όλους. Με παίνευε, όπως όλους, γιατί για όλους μας είχε ένα καλό λόγο να πει, ακόμα κι αν τον απογοήτευαν τα αδέρφια μου. «Φεγγάρι μου!», μου έλεγε. «Φεγγαροπρόσωπή μου!» και εννοούσε ότι το πρόσωπό μου ήταν όμορφο σαν το ολόγιομο φεγγάρι, αλλά κυρίως καθαρό. Γιατί εκείνο που εκτιμούσε πιο πάνω από την ομορφιά ήταν η καθαρότητα του νου, της σκέψης, της πρόθεσης και βέβαια της πράξης.

«Εσείς είστε όμορφες», έλεγε, «δε χρειάζεστε στολίδια. Στολίδι είναι το καθαρό σας πρόσωπο. Τα στολίδια τα φοράνε αυτές που έχουν να κρύψουν κάτι.»

Αγαπούσε τα γράμματα και ρουφούσε με δίψα τη γνώση. Έτσι, έγινα το κρυφό καμάρι του, όταν πήγα στο Γυμνάσιο, γιατί δεν ήθελε να ξεχωρίζει τα παιδιά του και να κάνει κανένα από αυτά να νιώσει

μειονεκτικά δείχνοντας μεγαλύτερη αγάπη ή αποδοχή σε κάποιο άλλο, παρόλο που μια κλίση προς τον αδελφό μου, τον «λεβέντη» του δεν μπορούσε να μη διαφανεί. Ωστόσο εμείς το βλέπαμε φυσικό, σαν αγόρι που ήταν και πρωτότοκος.

Στην πρώτη του Δημοτικού Σχολείου μού κρατούσε το χέρι, για να με μάθει πώς να κρατώ το μολύβι. Ελάχιστες φορές στην αρχή, καθόταν δίπλα μου και μου διάβαζε. Στο Γυμνάσιο... και πάλι τις πρώτες μέρες, καθόταν μαζί μου και διάβαζε αρχαία και μου εξηγούσε τα λίγα που ήξερε⁶.

Από κείνον έμαθα το «σπεύδε βραδέως» και μερικά άλλα, που δεν τα θυμάμαι πια, όπως και το «άνω θρώσκω = άνθρωπος», που αργότερα ο θείος μου ο Δημήτρης το διόρθωσε και μου είπε εμφαντικά «τι-θρώσκω, όχι θρώσκω». Έμαθα επίσης για το Σωκράτη, τον Κολοκοτρώνη και το Μακάριο, τα μεγάλα του πρότυπα, όπως και για άλλες μεγάλες φυσιογνωμίες της Ιστορίας μας και όχι μόνο.

Ήταν καλός, ήπιος (εκτός όταν θύμωνε για λόγους που έθιγαν την αξιοπρέπεια, το αίσθημα δικαίου και τις αρχές του) και τρυφερός. Ευαίσθητος και ποιητής (δε φοβόταν να κλάψει από συγκίνηση). Παράλληλα «εύφλεκτος», αυθόρμητος, ίσως και παρορμητικός. Μπουρνιάζε, μπουρλότιαζε και σε τέτοιες περιπτώσεις, δύσκολα μπορούσε να συγκρατήσει τα νεύρα του.

Όταν «κούλαρε», μετάνιωνε, αναγνώριζε το λάθος του χωρίς εγωισμό ή εξηγούσε τη συμπεριφορά του, αν θεωρούσε ότι δεν είχε κάνει λάθος. Έτσι, όχι μόνο μας ανόρθωνε (Αναστασία ήταν το όνομα της αγαπημένης του γιαγιάς, που ουσιαστικά εκείνη τον είχε μεγαλώσει), μας κρατούσε δεμένους, αλλά όχι σφιχτά, γιατί ήταν και πολύ δημοκρατικός.

Φρόντιζε για τη συνοχή της οικογένειας. Καθένας από μας σώθηκε, επειδή μας κρατούσε με αγάπη στην αγκαλιά του, και δεν τραβήξαμε καθένας για αλλού, ενώ ήμασταν τόσο διαφορετικοί χαρακτήρες τα τρία αδέλφια.

Άρα, η θηλυκή μου πλευρά ήταν αυτή που θυσιάστηκε, για να προσδώσει δύναμη στην ήδη δυνατή αρσενική μου πλευρά. Με αποτέλεσμα να χωλαίνει η συναισθηματική μου νοημοσύνη και να μου δίνει το σύνθημα ότι πρέπει εφ' όρου ζωής να εξακολουθώ να θυσιάζομαι.

⁶ Αρχαία και Νέα Ελληνικά, Λατινικά, Αραβικά, Τουρκικά και Γαλλικά μάθαιναν τα παιδιά στα ελληνικά σχολεία στην προκεμαλική Τουρκία, όπου είχε φοιτήσει ο πατέρας στις τρεις πρώτες τάξεις, πριν έρθει πρόσφυγας στην Ελλάδα.